Vēstures valsts 33. Olimpiāde

Vēstures olimpiāde 9. klasei

"Ikdienas dzīve Latvijas teritorijā no dzimtbūšanas atcelšanas līdz Pirmajam pasaules karam"

Pamatskolas vēstures olimpiādes temats ir "Ikdienas dzīve Latvijas teritorijā no dzimtbūšanas atcelšanas līdz Pirmajam pasaules karam." Tēma izvēlēta, lai skolēni padziļināti izprastu Latvijas teritorijā 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā notikušās sabiedriskās, saimnieciskās un kultūras pārmaiņas un to ietekmi uz cilvēku ikdienas dzīvi. Olimpiādes mērķis ir attīstīt skolēnu spēju analizēt vēsturiskās pārmaiņas un to ietekmi uz dažādām sabiedrības grupām, sasaistot plašākus vēsturiskos procesus ar cilvēku dzīves pieredzi.

Tēma saistīta ar pamatskolas vēstures mācību saturu, kurā skolēni apgūst Latvijas teritorijas attīstību 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā. Olimpiādes uzdevumi balstīsies uz skolēnu zināšanām un izpratni par dzimtbūšanas atcelšanu un tās ietekmi uz sabiedrību, industrializāciju un urbanizāciju, iedzīvotāju nodarbošanos un darba apstākļiem, pilsētu un lauku dzīvi, izglītību, kultūru, sadzīvi un sabiedriskās dzīves pārmaiņām. Skolēniem būs jāspēj raksturot dažādu sabiedrības grupu ikdienas pieredzi un skaidrot, kā ekonomiskie, sociālie, tehnoloģiskie un politiskie procesi mainīja cilvēku dzīvesveidu.

Olimpiādes novada (pilsētas, novadu apvienības) posmā, kas norisināsies 2026. gada 4. decembrī, tiks aplūkots periods no dzimtbūšanas atcelšanas līdz 1905. gada revolūcijai. Uzsvars tiks likts uz izpratni par pārmaiņām cilvēku ikdienas dzīvē, salīdzinot dzīvi laukos un pilsētās, dažādu sabiedrības grupu dzīves apstākļus, nodarbošanos, izglītības iespējas, sadzīvi un kultūras dzīvi.

Olimpiādes valsts posma I kārtā, kas norisināsies 2027. gada 16. februārī, skolēni aplūkos visu olimpiādes tematā noteikto periodu – no dzimtbūšanas atcelšanas līdz Pirmajam pasaules karam. Skolēni analizēs dažāda veida vēstures avotus, skaidros pārmaiņas un to cēloņus, salīdzinās dažādu sabiedrības grupu pieredzi un argumentēti formulēs secinājumus par ikdienas dzīves pārmaiņām Latvijas teritorijā 19. gadsimtā un 20. gadsimta sākumā.

Olimpiādes valsts posma II kārta norisināsies 2027. gada 18. martā. Labākie valsts posma I kārtas dalībnieki piedalīsies simulācijā, kas veltīta 1901. gada izstādei "Rīga 700". Simulācijā skolēni izmantos zināšanas par laikmeta sabiedrību un ikdienas dzīvi, analizēs vēsturisko kontekstu un demonstrēs spēju izmantot vēstures avotus, argumentēt un pārstāvēt konkrētā laikmeta cilvēku un sabiedrības grupu perspektīvas.

Dotais literatūras un avotu saraksts nav nedz visaptverošs, nedz obligāts. Norādītie resursi paredzēti, lai palīdzētu skolēniem padziļināt izpratni par ikdienas dzīvi Latvijas teritorijā no dzimtbūšanas atcelšanas līdz Pirmajam pasaules karam, laikmeta būtiskākajām pārmaiņām un dažādu sabiedrības grupu pieredzi.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Aģentūra Rīgai 800. (n.d.). *Rīgas 700 gadu jubilejas svinības 1901. gadā*. Skatīts 2026. gada 11. septembrī, no https://www.acadlib.lu.lv/riga700/
2. Apals, G. (n.d.). *Jaunlatvieši un tautiskās atmodas laikmets Latvijā*. Nacionālā enciklopēdija. Skatīts 2026. gada 11. septembrī, no https://enciklopedija.lv/skirklis/20823-jaunlatvieši-un-tautiskās-atmodas-laikmets-Latvijā
3. Bērziņš, J. (2009). *Latvijas rūpniecības strādnieku sociālais portrets, 1900-1914*. Latvijas Vēstures institūta apgāds.
4. Krišjāne, Z. (n.d.). *Iedzīvotāju izvietojums Latvijā*. Nacionālā enciklopēdija. Skatīts 2026. gada 11. septembrī, no https://enciklopedija.lv/skirklis/20985-iedzīvotāju-izvietojums-Latvijā
5. Ķikuts, T. (n.d.). *Dzimtbūšanas atcelšana Latgalē*. Nacionālā enciklopēdija. Skatīts 2026. gada 11. septembrī, no https://enciklopedija.lv/skirklis/90757-dzimtbūšanas-atcelšana-Latgalē
6. Lapa, L. (n.d.). *1905. gada revolūcija Latvijā*. Nacionālā enciklopēdija. Skatīts 2026. gada 11. septembrī, no https://enciklopedija.lv/skirklis/20773-1905-gada-revolūcija-Latvijā
7. Latvijas Nacionālais vēstures muzejs. (n.d.). *Pārmaiņas dzīvesveidā un sabiedrībā Latvijas teritorijā 19. gs. otrajā pusē un 20. gs. sākumā*. Skatīts 2026. gada 16. septembrī, no https://emuzejs.lnvm.lv/apps/gadsimts/
8. Margeviča, I. (n.d.). *Arodizglītība Latvijā*. Nacionālā enciklopēdija. Skatīts 2026. gada 11. septembrī, no https://enciklopedija.lv/skirklis/5274-arodizglītība-Latvijā
9. Straube, G. (n.d.). *Zemnieku brīvlaišanas laikmets Latvijas teritorijā*. Nacionālā enciklopēdija. Skatīts 2026. gada 11. septembrī, no https://enciklopedija.lv/skirklis/22227-zemnieku-brīvlaišanas-laikmets-Latvijas-teritorijā
10. Valsts izglītības satura centrs. (n.d.). *Kartes. Jaunākie laiki*. Skatīts 2026. gada 11. septembrī, no https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/vesture_6_9/kartes3.shtml

Vēstures olimpiāde 10.–12. klasei

"Personības un idejas Latvijā un Eiropā 18.–19.gs."

Vidusskolas vēstures olimpiādes temats ir "Personības un idejas Latvijā un Eiropā 18.–19.gs)". Ar idejām olimpiādes autori saprot laikmetam raksturīgās politiskās, sociālās, ekonomiskās, filozofiskās un kultūras idejas, kas ietekmēja sabiedrības attīstību un vēsturiskās norises. Uzmanība pievēršama gan šo ideju izcelsmei, saturam, attīstībai un pārmaiņām, gan to izplatībai, savstarpējai mijiedarbībai un praktiskajām izpausmēm, kā arī personībām, kuras tās formulēja, pārstāvēja, popularizēja vai īstenoja.

Otrajā posmā (novada, valstspilsētas vai novadu apvienības olimpiādē) uzdevumi galvenokārt būs saistīti ar notikumiem un norisēm Latvijas teritorijā. Savukārt trešajā posmā (valsts olimpiādē) skolēniem būs jāpievēršas gan Latvijas, gan Eiropas vēstures norisēm, tādējādi apliecinot plašāku skatījumu uz izvēlēto laikmetu un izpratni par Latvijas vēstures norisēm Eiropas kontekstā.

Ieteicamo informācijas resursu saraksts paredzēts olimpiādes dalībniekam, lai sagatavotos olimpiādei, taču tas nav obligāts un olimpiādes organizatori negarantē, ka uzdevumos izmantotie materiāli tiks ņemti tieši no šiem avotiem. Šie resursi ir domāti, lai sniegtu plašāku izpratni par attiecīgo laikmetu un ļautu iedziļināties atsevišķos aspektos. Ieteicamajā literatūras sarakstā ir gan monogrāfijas un rakstu krājumi, gan arī interneta enciklopēdijas (britannica.com, enciklopedija.lv).

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Adikibi, O., Baleins, B., Brejī, E., u. c. (1999). *Ideju vārdnīca: Domātāji, teorijas un jēdzieni filozofijā, zinātnē, reliģijā, politikā, vēsturē un mākslā*. Zvaigzne ABC. Pieejams: https://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:696801
2. Apals, G., & Zanders, M. (2020). *Latvieši, vācbaltieši un Krievija*. Aminori.
3. Apinis, P. (Sast.). (2006). *100 Latvijas personību*. Nacionālais apgāds, Lauku Avīze.
4. Bērziņš, J. (Red.). (2000). *Latvija 19. gadsimtā: Vēstures apceres*. Latvijas Vēstures institūta apgāds.
5. Buceniece, E. (Sast. un red.). (1995). *Ideju vēsture Latvijā: No pirmsākumiem līdz XIX gs. 90. gadiem: Antoloģija*. Zvaigzne ABC. Pieejams: https://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:696247
6. Buceniece, E. (Sast. un red.). (2005). *Ideju vēsture Latvijā: Jaunā strāva - 20. gs. sākums. I daļa. Antoloģija*. Raka. Pieejams: https://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:695885
7. Daija, P. (2013). *Apgaismība un kultūrpārnese: Latviešu laicīgās literatūras tapšana*. LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts.
8. Deiviss, N. (2009). *Eiropas vēsture*. Jumava.

9. Drunsdorfs, E. (1973). *Latvijas vēsture 1710-1800*. Daugava. Pieejams: http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:694323
10. *Encyclopaedia Britannica*. (n.d.). https://www.britannica.com/
11. *Filozofija. Lielo ideju vienkāršs skaidrojums*. (2021). Zvaigzne ABC.
12. Grudule, M. (Sast. un zin. red.). (2018). *Gothards Frīdrihs Stenders (1714-1796) un apgaismība Baltijā Eiropas kontekstā*. LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts.
13. Hansen, J., Hung, J., Ira, J., Klement, J., Lesage, S., Simal, J. L., & Tompkins, A. (Red.). (2023). *The European Experience: A Multi-Perspective History of Modern Europe, 1500-2000*. Open Book Publishers. https://www.openbookpublishers.com/books/10.11647/obp.0323
14. ĪJabs, I. (2023). *Nepateicīgie*. Jumava.
15. Jēkabsons, Ē. (Sast.). (2020). *Latvijas zemes no 19. gadsimta beigām līdz 1918. gadam: Ceļš līdz valstij*. Latvijas Nacionālā bibliotēka. Pieejams: https://dom.lndb.lv/data/obj/1014674.html
16. Kisindžers, H. (2001). *Diplomātija*. Jumava.
17. Kļava, V. (Sast.). (2019). *Latvijas teritorija agrīni modernā laikmeta politiskajā dimensijā 16.-18. gs.* Latvijas Nacionālā bibliotēka. Pieejams: https://dom.lndb.lv/data/obj/838957.html
18. Mintaurs, M., Zanders, M., u. c. (2023). *Ārpus kolektīvās atmiņas palikušie*. Aminori.
19. *Politika. Lielo ideju vienkāršs skaidrojums*. (2016). Zvaigzne ABC.
20. Rubenis, A. (2001). *Absolūtisma un apgaismības laikmeta kultūra*. Zvaigzne ABC. Pieejams: https://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#issue:696527
21. Rubenis, A. (2002). *19. gadsimta kultūra Eiropā*. Zvaigzne ABC.
22. Seth, C., & von Kulessa, R. (Red.). (2017). *The Idea of Europe: Enlightenment Perspectives*. Open Book Publishers. https://www.openbookpublishers.com/books/10.11647/obp.0123
23. Stradiņš, J. (Redkol. priekšs.). (2018). *Latvija un latvieši: Akadēmiskie raksti* (2. sēj.). Latvijas Zinātņu akadēmija. Pieejams: https://dom.lndb.lv/data/obj/771493.html
24. Stradiņš, J. (Galv. red.). (2013). *Latvieši un Latvija: Akadēmiskie raksti* (2. sēj., *Valstiskums Latvijā un Latvijas valsts - izcīnītā un zaudētā*). Latvijas Zinātņu akadēmija. Pieejams: https://dom.lndb.lv/data/obj/575099.html
25. Stradiņš, J. (2009). *Zinātnes un augstskolu sākotne Latvijā*. Latvijas Vēstures institūta apgāds.
26. Straube, G. (1999). Garlības Merķelis un viņa laiks. In G. Merķelis, *Latvieši, sevišķi Vidzemē, filozofiskā gadsimteņa beigās* (3.-14. lpp.). Zvaigzne ABC. Pieejams: https://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/#issue:645489
27. Šķerbinskis, V. (Atb. red.). (2018). *Latvija: Nacionālā enciklopēdija*. Latvijas Nacionālā bibliotēka. https://enciklopedija.lv/
28. Švābe, A. (1962). *Latvijas vēsture 1800-1914* (2. izd.). Daugava.
29. *Vēsture. Enciklopēdija*. (2021). Zvaigzne ABC.
30. Vipers, R. (1937). *Jauno laiku vēsture 1640-1795*. A. Gulbis.